

УДК 343.7

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/574-576

Ганна ДЗИГОВСЬКА

аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ,
ПЕРЕДБАЧЕНІ ст. 410 КК УКРАЇНИ**

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України [1].

Станом на сьогодні ефективна реалізація перелічених функцій є не просто важливою умовою розвитку нашої Батьківщини – вказані напрями роботи є життєво важливими для всього Українського народу. Кожного дня рашистські окупанти роблять численні спроби силою зруйнувати нашу державу та націю, демонструючи виняткову жорстокість та цинізм (особливо коли жорстокі вбивства мирного населення, катування, грабежі, злочини проти статевої свободи та недоторканості людини тощо супроводжуються кремлівськими наративами про «братські народи» або навіть «один народ»).

Відважні дії українських військовослужбовців, інших захисників та всього Українського народу продемонстрували світу, що українці – це вільна європейська нація, яка ніколи не підкориться ворогові. Крок за кроком, метр за метром наші захисники звільняють територію України від рашистських загарбників, наближаючи перемогу. При цьому очевидним є той факт, що будь-які злочини та кримінальні проступки проти воєнної безпеки нашої держави несуть підвищений рівень небезпеки та негативним чином впливають на ціну цієї перемоги.

Злочин у вигляді викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем, включений законодавцем до розділу XIX Особливої частини КК України. Як і решта військових кримінальних правопорушень, даний акт протиправної поведінки прямо посягає на встановлений порядок несення військової служби, заподіюючи тим самим шкоди обороноздатності держави [2, с. 738].

Варто зазначити, що обороноздатність держави співвідноситься з воєнною безпекою як частина та ціле. Вчиняючи суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на обороноздатність держави, суб'єкт порушує воєнну безпеку (суспільні відносини, що забезпечують охорону воєнної безпеки України) [3, с. 311]. При цьому з положень Закону України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України» [4] випливає, що воєнна безпека є складовою більш широкої категорії – національної безпеки.

Таким чином, будь-який делікт, передбачений розділом XIX Особливої частини КК України (у тому числі і злочин, закріплений у ст. 410 цього нормативно-правового акта), заподіює шкоди такому складовому елементу національної безпеки, як воєнна безпека.

На науковому рівні питанням кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів та кримінальних проступків приділяли свою увагу багато вітчизняних вчених. Доречно зазначити праці Б. Бабаніна, І. Басистої, Ю. Бауліна В. Березняка, Г. Власової, М. Головка, Р. Каторкіна, М. Колодяжного, І. Митрофанова, Т. Ніколаєнко, Л. Остапенко, М. Панова, В. Сташиса, О. Столярського, В. Стратонова, В. Тютюгіна, С. Харитонова, В. Хашева, В. Шаблістого, О. Юніна та ін.

Незважаючи на це, тема кримінальної відповідальності військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно тривалий час не набувала належного висвітлення в українській юридичній літературі. Дослідження цієї проблеми проводилося лише на рівні коментарів до ст. 410 КК України. Проте в науці кримінального права багато важливих питань залишаються спірними або взагалі нерозкритими [5, с. 8].

Недостатня увага до проблем кримінальної відповідальності за вказану групу злочинів та кримінальних проступків частково пояснюється тим, що такі акти деліктної поведінки, відповідно

до офіційних статистичних даних, не були достатньо поширеними на території нашої держави, що певною мірою пояснюється високим рівнем латентності цих деліктів.

У 2010 р. В. Бодаєвський на дисертаційному рівні проаналізував питання кримінальної відповідальності військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України), розглянувши вихідні положення проблем кримінальної відповідальності військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно; об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину у вигляді викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; форми реалізації кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ст. 410 КК України; розмежувальні ознаки названого акту деліктної поведінки від суміжних злочинів та адміністративних правопорушень [5, с. 8].

У 2014 р. російська федерація відкрито здійснила ряд ворожих актів проти нашої держави, що супроводжувались підступною окупацією частини території України та розгортанням бойових дій на Донбасі за участю як російських військових, так і терористичних угруповань, дії яких повністю контролювались російською політичною елітою.

Перелічені вище події стали потужним чинником поширення на території України кримінальних правопорушень, передбачених ст. 410 КК України.

З початком злочинної широкомасштабної війни, яку російська федерація розгорнула проти України у 2022 р., ступінь суспільної небезпеки згаданого вище діяння суттєво зріс, адже у таких умовах будь-яке кримінальне правопорушення, включене до розділу XIX Особливої частини КК України, не тільки порушує встановлений порядок несення військової служби, але і створює для ворога додаткові можливості реалізовувати свої злочинні наміри як на полі бої, так і в інформаційному та політичному просторах.

Широкомасштабна війна стала негативним чинником, що вплинув на поширення переліченого кола злочинів. Так, зокрема, якщо у період з 2020 р. до 2021 рр. (включно) на території України було обліковано 375 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 410 КК України, то у період з 2022 до 2023 рр. (включно) – 479 [6].

Таким чином, за останні два роки кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень у вигляді викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем зросла майже на 28 %, що свідчить про потребу в посиленні та модернізації напрямів запобігання названому акту протиправної поведінки (у тому числі шляхом внесення ряду змін до чинного законодавства про кримінальну відповідальність).

У розрізі аналізу статистичних даних викликає глибоке занепокоєння інформація, розміщена на офіційному вебсайті Державної судової адміністрації України. Так, у 2020 р. за ст. 410 КК України засуджено лише 16 осіб, у 2021 – 21, у 2022 – 16, у 2023 – 5 [7].

Отже, можна зробити висновок про те, що станом на сьогодні спостерігається певна диспропорція: кількість злочинів у вигляді викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем невинно зростає, тоді як кількість засуджених за вчинення названого акту суспільно небезпечної поведінки зменшується.

Без сумніву, наявний стан речей свідчить про недосконалість змісту ст. 410, яка містить ряд дискусійних положень, що заважають органам досудового розслідування та суду швидко та правильно кваліфікувати дії винних, притягати їх до кримінальної відповідальності.

Неефективність ст. 410 КК України підтверджується і в частині застосування до винних тих чи інших видів покарань. Нагадаємо, кожна санкція частин ст. 410 КК України передбачає єдиний безальтернативний вид покарання – позбавлення волі на певний строк. Втім, як демонструє практика, у більшості випадків до винних у викраденні, привласненні, вимаганні військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодінні ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем не застосовується відповідне покарання [7].

Однією з проблем змісту ст. 410 КК України також є те, що, як вдало наголошує

В. Бодаєвський, законодавець однаково оцінює суспільну небезпеку корисливих посягань на військове майно загального призначення (звичайне майно, наприклад, побутове), і посягання на зброю, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, вибухові пристрої, засоби пересування, військову та спеціальну техніку, радіоактивні матеріали, наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, тобто посягання на майно, що застосовується переважно безпосередньо в бою й належить до об'єктів підвищеної небезпеки, має руйнівні та уражуючі властивості, негативно впливає на життя і здоров'я людини, а також вартість якого значно більша, ніж іншого військового майна [5, с. 11–12].

З викладеного вище слідує, що в реаліях сьогодення вкрай важливим є проведення комплексного дослідження питання кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 410 КК України.

Перспективним напрямом подальших наукових пошуків є аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення у вигляді викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від призову на військову службу як акти посягання на воєнну безпеку України // *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. P. 736–760.*
3. Каторкін Р. Окремі питання щодо співвідношення категорій «воєнна безпека» та «обороздатність держави». *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 310–312.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
5. Бодаєвський В.П. Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2010. 19 с.
6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора.* URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
7. Судова статистика. *Судова влада України.* URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

УДК 343.615/412

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/576-577

Данііл ЖУРКО

аспірант кафедри

кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ВІДМЕЖУВАННЯ КВАЛІФІКОВАНОГО УМИСНОГО ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ ВІД ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

Умисне тяжке тілесне ушкодження є одним з поширених кримінальних правопорушень проти здоров'я особи. Проте, незважаючи на достатню слідчо-судову практику застосування норми, передбаченої ч. 2 ст. 121 КК України [1], і досі існують недоліки її застосування, що пояснюються передусім тим, що положення цієї норми містять чимало оціночних понять, є описовими та досить широкими за змістом, можуть видозмінюватись протягом часу.

Дослідження питання кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової,